BERCESTE BEYİTLER

1

HAZIRLAYAN:
EMRAH GÖKÇE

ÖTÜKEN

EMRAH GÖKÇE: Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Ankara'da tamamladı. Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede Eski Türk Edebiyatı bilim dalında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Klâsik Türk Edebiyatı ile ilgili makale ve kitap çalışmalarına devam eden yazar hâlen doktora eğitimine devam etmektedir.

MUKADDİME

Berceste, Farsça "üzere" anlamına gelen 'ber' ön eki ile "sıçramış, fırlamış" anlamına gelen 'ceste' kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiş bir sıfattır. Bir edebiyat ıstılahı olarak, seçkin, kolayca ve hemen hatırlanabilen, yüksek anlam taşıyan şiir parçalarına verilen addır. Klâsik Türk Edebiyatının temel nazım şekli iki mısradan oluşan beyit olduğundan bu ıstılah "berceste mısralar" olarak kullanılagelmiştir. Biz de bu tabirden mülhem olarak kitabımıza Berceste Beyitler ismini vermeyi uygun gördük.

Bu çalışmamızda râviyân-ı ahbâr, nâkilân-ı âsâr yapmak istedik. Usta malı berceste beyitlerle aşk, irfan, hikmet ve ilim dünyamızda ufak da olsa bir gezintiye çıkmaktır maksadımız. Bundan dolayı 500 şiir parçasından oluşan bir şiir demeti ortaya çıkardık. Öyle zannediyoruz ki bu beyitler, daralan ufkumuza açıklık, gönlümüze ferahlık, zihnimize feraset, tefekkür dünyamıza genişlik sunacaktır.

Berceste Beyitler hazırlanırken şiirlerin Arap harfli Türk alfabesiyle yazımı, vezni, Lâtin harfleriyle yazımı, şairi ve günümüz Türkçesine aktarılmış hâlleri bir arada verildi. Bununla, kitabı eline alan okurun bir beyitle ilgili izah edilmesi gereken hemen her şeyi bir arada görmesi ve klâsik şiir deryasından bir nebze de olsa tatması amaçlandı. Türkçe şiirlerin yanı sıra zaman zaman Farsça şiir parçalarına da yer verildi. İnsanoğlunun müşterek yitiği olan hikmetin peşine düşülmeye çalışıldı.

Şunu hemen belirtmek icap eder ki bu eser asla bir antoloji değildir. Antoloji olmak gibi bir iddiası olmayan bu mütevazı eserin klâsik şiirimizden mümtaz numuneler sunmaktan öte bir iddiası yoktur.

Bu kitap genel mânâda şiire özel mânâda da klâsik Türk şiirine ilgi duyan ve Osmanlı Türkçesini öğrenmeye çalışan okurlarımız için bir kaynak hüviyetindedir. Yine bu kitabın beyit ezberlemeye çalışan okurlarımız için de faydalı olaca-

ğını ümit ediyoruz. Bu anlamda şiirlerini aldığımız şairlerin eserlerinin listelendiği geniş bir kaynakçayı da kitabın sonunda sunuyoruz. Zaten maksadımız, tadımlık olan bu beyitleri okuduktan sonra, şiirlerin tamamını mündemiç olan şairlerin eserleriyle okurlarımızı bizzat buluşturmak ve onları asıl kaynağa yönlendirmektir.

Maşukuna "Gözüm canım efendim sevdiğim devletli sultânım" diyen ve bir sevgiliye nasıl hitap edilmesi hususunda âdeta ders veren Fuzûlî dedemizin, sevdiği insana bakarken yüreği titreyen ama bunu dile getirmekte zorlanan torunları hâline geldik. Pek çoğumuz fakülteler bitiriyor, diplomalara sahip oluyor, kariyer basamaklarında hızla ilerliyoruz; fakat iki kelâmı bir araya getirip de yüzüne bakmaya kıyamadığımız insana gönül alıcı bir kelâm edemiyoruz. Fuzûlî'den haberi olmayan, Şeyh Gâlib'i tanımayan ve dahi Nâbî tezgâhından geçmeyen neslimiz maalesef estetiğin hikmetle birleşip nasıl muhteşem bir kale hâline geldiğini bilmiyor. Bu eser, o muhteşem kaleye giden yolda bizlere birer işaret levhası olacak küçük; ama çok mühim hükümlerle dolu. "Göçtü kervan kaldık dağlar başında" diyen Yûnus'layın ömrümüzü boşa geçirmeden ve dost kervanın kaçırmadan sâhil-i selâmete ulaşmayı Mevlâ cümleye nasib eyleye.

Berceste Beyitler'i şiir severlerin istifadesine sunarken okurlarımızdan tek ricamız bizi bu güzelliklerle buluşturan şairlerimizin ruhaniyetlerine birer Fatiha göndermeleridir. Kim bilir belki bu vesileyle yıllar sonra bizim için de bir Fatiha okuyacak, hayır duada bulunacak çıkacaktır.

Türk şiirinin nadide örneklerinden bir demet sunduğumuz bu kitabın ilim ve irfan hayatımıza mütevazı bir katkıda bulunması temel gayemizdir. Kitaptaki bütün güzellikler büyüklerimize, kusurlar bendenize aittir. Affola...

Emrah Gökçe

تو مگو مارا بدان شه بار نیست
با کریمان کارها دشوار نیست

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

To megû mârâ bedân şeh bâr nîst
Bâ-kerîmân kârhâ duşvâr nîst

Hz. Mevlânâ

Sen, bize, sakın Allah Teâlâ'nın huzuruna çıkmaya, ona yakın olmaya izin yoktur deme.
Allah Teâlâ Kerim'dir ve kerimlerle iş tutmak kolaydır.

* * *

عاشق اولدر کم قیلار جانن فدا جاننه
میل جانان ایتمسین هر کم که قییاز جاننه

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âşık oldur kim kılar cânın fedâ cânânına
Meyl-i cânân etmesin her kim ki kıymaz cânına

Fuzûlî

Âşık canını cananına feda edebilen kişidir.
Canını cananına feda edemeyen kişi, sevgiliye doğru hiç meyletmesin.

کاکل یاره بو دملر کذرك وارمی صبا
دل کمکشته‌دن آیا خبرك وارمی صبا

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kâkül-i yâre bu demler güzerin var mı sabâ
Dil-i güm-geşteden âyâ haberin var mı sabâ

Fasîh

Ey sevgiliden haber getiren sabah rüzgârı! Sevgilinin saçından haberin var mı?
Ey sabah rüzgârı! Acaba kendini kaybetmiş gönlümden haberin var mı?

* * *

باغ دهرك هم خزانن هم بهارن کورمشز
بز نشاطکده غمکده روزکارن کورمشز

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Biz neşâtın da gamın da rûzgârın görmüşüz

Nâbî

Biz dünya bahçesinin hem sonbaharını hem de ilkbaharını görmüşüz.
Biz sevincin de gamın da zamanını görmüşüz.

هر چه رفت از عمر یاد آن بنیکو می‌کنند
چهرهٔ امروز در آیینهٔ فردا خوش است

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her çi reft ez-ömr yâd-ı ân be nîkû mî-konend
Çehre-i imrûz der-âyîne-i ferdâ hoşest

Sâ'ib-i Tebrîzî

Ömürden geçip giden ve geriye kalan her şey
güzel bir sûrette anılır.
Bugünün çehresi, yarının aynasında güzeldir.

* * *

خلق ایچنده معتبر بر نسنه یوق دولت کبی
اولمیه دولت جهانده بر نفس صحت کبی

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

Muhibbî

Halk arasında devlet kadar itibar edilen herhangi bir şey yoktur.
Oysa sağlıkla alınıp verilen bir nefesten
daha güzel bir devlet yoktur.

كلاهك صات بينه لكن يوقونجل اولما نامرده
جهانده كلّه صاغ اولسون كلاه اكسيك دكل مرده

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Külâhın sat yine lâkin yokuncul olma nâ-merde
Cihânda kelle sağ olsun külâh eksik değil merde

Necîb (Sultân 3. Ahmed)

Gerekirse külâhını sat; ama yine de mert olmayan kişilere yoksulluğunu belli etme.
Dünyada insanın başı sağ olduktan sonra elbette bir külâh bulunur.

* * *

جان و جانان اراسنده واردی بر جان صحبتی
جان او جان جانان او جانان صحبت اول صحبت دكل

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cân u cânân arasında vardı bir cân sohbeti
Cân o cân cânân o cânân sohbet ol sohbet değil

Pertev

Canla canan arasında bir can sohbeti vardı.
(1) Can o can; fakat canan o canan ve sohbet o sohbet değil.
(2) Can o can, canan o canan; fakat sohbet o sohbet değil.
(3) Artık; can o can, canan o canan, sohbet de o sohbet değil.

دلبرندن رحم اکر اولمازسه اول دلخستهیه
کیمسهلر دردینه درمان ایدهمز امکان اولوب

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dilberinden rahm eğer olmazsa ol dil-hasteye
Kimseler derdine dermân edemez imkân olup

Avnî (Fâtih Sultân Mehmed)

Eğer gönlü yaralı âşığa sevdiğinden bir rahmet, merhamet ulaşmazsa, başka hiç kimse onun derdine derman olamaz.

* * *

پنج وقت آمد نماز رهنمون
عاشقانرا فی صلاة دائمون

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Penc vakt âmed namâz-ı reh-numûn
Âşıkân-râ fi's-salâti dâ'imûn

Hz. Mevlânâ

Normal insanların namazı beş vakittir,
oysa âşıkların namazı daimîdir.
Onlar her daim sevgilinin huzurunda namazda gibidir.

یا رسول اللہ چه باشد چون سگ اصحاب کهف
داخـل جنت شوم در زمـرۀ احبـاب تو
او رود در جنت و من در جهنم کی رواست
او سگ اصحاب کهف و من سگ اصحاب تو

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Yâ Resûlallâh çi bâşed çun seg-i ashâb-ı Kehf
Dâhil-i Cennet şevem der-zumre-i ahbâb-ı to
O reved der-Cennet u men der-Cehennem key revest
O seg-i Ashâb-ı Kehf u men seg-i Ashâb-ı to

Mollâ Câmî

Ey Allah'ın Resûlü ﷺ, hani Ashâb-ı Kehf'in köpeği vardı
ve senin ashabınla beraber o da Cennet'e girmişti.
Onun Cennet'e gitmesi benim ise Cehennem'e gitmem reva mıdır?
O, Ashâb-ı Kehf'in köpeğiydi ben ise senin ashabının köpeğiyim.
Benim derecemin daha yüksek olması gerekmez mi?

خوشجه باق ذاتكه كم زبدهٔ عالمسين سن
مردم ديدهٔ اكوان اولان آدمسين سن

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen

Şeyh Gâlib

Kendine hoşça bir bak, sen âlemin özüsün.
Yaratılmış olan varlıkların göz bebeği olan insansın.

* * *

ظالملره مهل اولماسه مطلوب الهى
بر دمده ييقار عالمى مظلوملرك آهى

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Zâlimlere mehl olmasa matlûb-ı İlâhî
Bir demde yıkar âlemi mazlûmların âhı

Sırrı Paşa

Eğer Allah'ın iradesi zâlimlere mühlet verme yönünde olmasaydı,
mazlumların ahı bir anda dünyayı yıkıverirdi.

دکلمی اوّلی نطفه اواخری جیفه
بو کارخانه‌ده غافل نه‌سنه بنلك ایدر

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
Değil mi evveli nutfe evâhiri cîfe
Bu kâr-hânede gâfil nesine benlik eder
Hâzık

İnsanın; öncesi bir nutfe, sonrası ise
beden itibariyle leş değil midir?
Acaba gafil insan bu dünyada neyine güvenip de benlik eder.

* * *

جهانك نعمتندن کندی آب و دانه‌مز یکدر
ایلك کاشانه‌سندن کوشهٔ ویرانه‌مز یکدر

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
Cihânın ni'metinden kendi âb u dânemiz yeğdir
Elin kâşânesinden gûşe-i vîrânemiz yeğdir
Nâmî

Dünyanın bütün nimetlerinden kendi ekmek
ve suyumuz daha iyidir.
Virane köşemiz, başkalarının köşkünden daha iyidir.

من بندهٔ قرآنم، اگر جان دارم
من خاكِ رهِ محمدِ مختارم
گر نقل كند جُز اين كس از گفتارم
بيزارم ازو، وزين سخن بيزارم

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'îlün Fâ'

Men bende-i Kur'ânem, eger cân dârem
Men hâk-i reh-i Muhammed-i muhtârem
Ger nakl koned coz-în kes ez-goftârem
Bîzârem ezû, vezîn suhen bî-zârem

Hz. Mevlânâ

Yaşadığım sürece, Kur'ân'ın kulu, kölesiyim.
Seçilmiş Muhammed'in ﷺ yolunun toprağıyım.
Sözlerimden bundan başka bir şey nakleden olursa,
Ben o nakledenden de o sözden de şikâyetçiyim.

بر کوز که اونك اولمایه عبرت نظرنده
اول دشمنیدر صاحبنك باش اوزرنده

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bir göz ki onun olmaya ibret nazarında
Ol düşmenidir sâhibinin baş üzerinde

Niyâzî-i Mısrî

Eğer bir gözde ibretli bir şekilde bakma kabiliyeti yoksa;
o göz, sahibinin başının üstünde duran bir düşman gibidir.

* * *

جهان آرا جهان ایچنده‌در آرایی بیلمزلر
او ماهیلر که دریا ایچره‌در دریایی بیلمزلر

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Cihân-ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

Hayâlî Bey

Dünyayı süsleyen varlık (Allah), yine bu cihanın içindedir;
ama insanlar aramasını, arayıp bulmasını bilmezler.
Tıpkı denizin içinde olup da denizi bilmeyen, tanımayan balıklar gibi.

طرفه دكّان حكمدر بو كهن طاق فلك
نه آرارسك بولونور درده دوادن غيرى

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Turfa dükkân-ı hikemdir bu kühen tâk-ı felek
Ne ararsan bulunur derde devâdan gayrı

Koca Râgıb Paşa

Bu eski dünya, görülmemiş, yeni hikmetler dükkânıdır.
Bu dükkânda derde devadan başka ne ararsan bulunur.

* * *

شب يلدايى منجمله موقت نه بيلير
مبتلاى غمه صور كم كيجه‌لر قاچ ساعت

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkit ne bilir
Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç sâ'at

Sâbit

Yılın en uzun gecesini ne yıldız ilimleriyle uğraşan müneccim
ne de vakitleri tesbit eden muvakkit bilir.
Bu gecenin ne kadar uzun olduğunu
derde mübtelâ olan âşıklara sor.